

JULKAISTU NUMEROSSA [1/2012](#)

TEEMAT

Itsehoitolääkkeiden myynti ja kulutus ovat kasvussa

Antti Mäntylä, Tuomas Oravilahti, Vesa Kiviniemi, Hannes Enlund

Vuonna 2010 itsehoitolääkkeiden tukkumyynti oli noin 200 miljoonaa euroa. Itsehoitoon siirretyt lääkeaineet ovat osittain korvanneet vanhojen valmisteiden myyntiä, mutta joissakin terapiaryhmissä ne ovat lisänneet lääkkeiden kokonaiskulutusta. Jatkossa olisi tärkeää laatia kattava selvitys itselääkinnän merkityksestä terveydenhuollossa.

Itsehoidon nykyisestä laajuudesta ja ilmenemismuodoista Suomessa ei ole tarkkaa kokonaiskuvaa. Tulevaisuudessa itsehoidon merkityksen arvellaan kehittyvän oireiden ja sairauksien hoidossa, muun muassa terveydenhuollon rajallisten resurssien vuoksi. Fimea on strategiassaan linjannut edistävänsä itsehoidon tutkimusta sekä laativansa lääkkeellistä itsehoitoa ohjaavan kansallisen itsehoito-ohjelman.

Tilapäisten oireiden hoitoon ja lyhytaikaiseen käyttöön tarkoitettut itsehoitolääkkeet ovat tärkeä osa itsehoidon kokonaisuutta. Tässä artikkelissa kuvataan itsehoitolääkkeiden tukkumyynnin ja kulutuksen kehitystä sekä näihin vaikuttaneita tekijöitä vuosina 2001–2010 Fimean lääkemyyntirekisterin pohjalta.

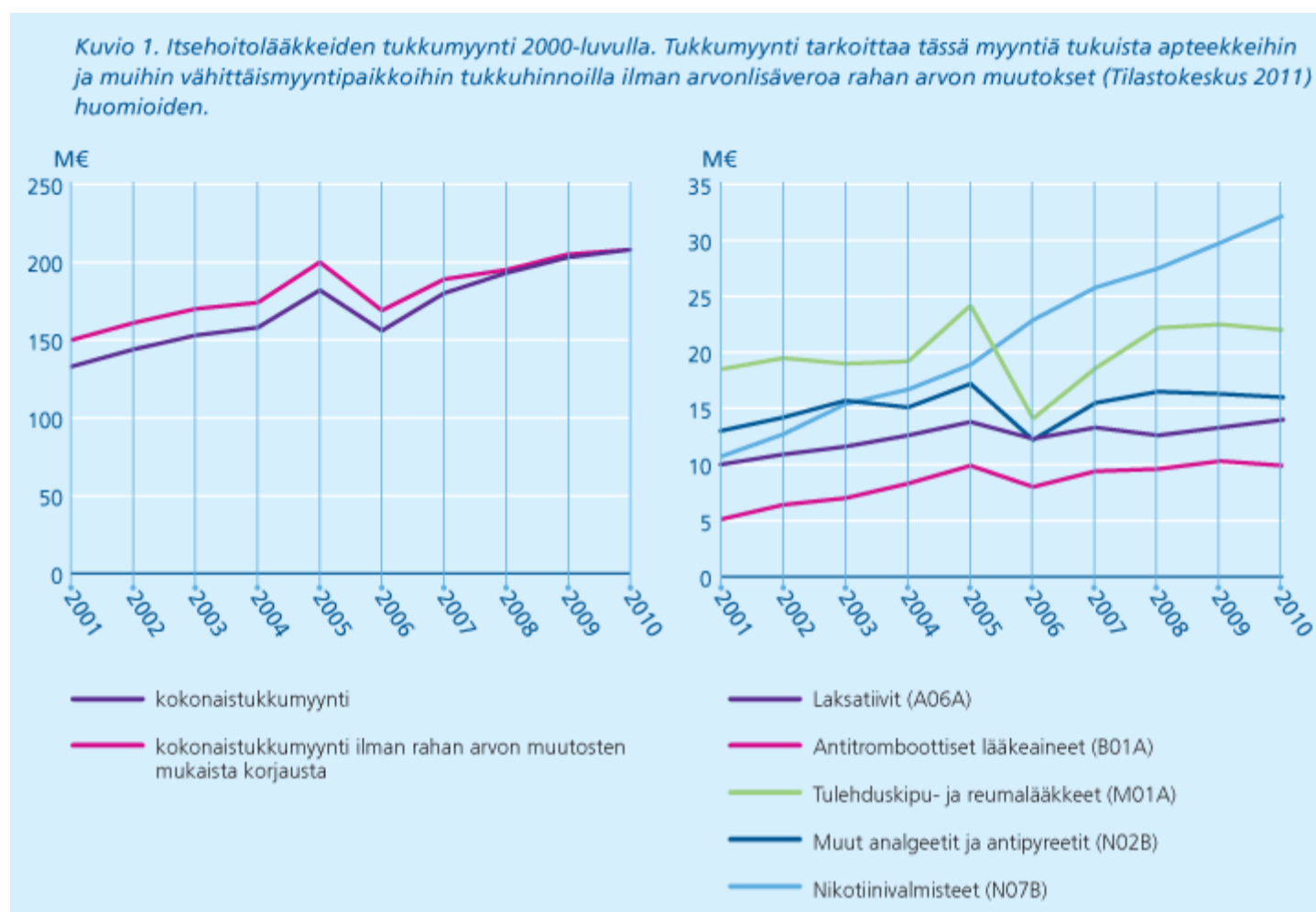
Lakimuutoksilla on ollut vaikutusta myynnin kehitykseen

Itsehoitolääkkeiden tukkumyynti vuonna 2010 oli 208 miljoonaa euroa, mikä on lähes 40 % enemmän kuin vuonna 2001 rahan arvon muutokset huomioiden (kuvio 1). Itsehoitolääkkeiden myynnin kehitykseen ovat vaikuttaneet lääkehuollon lainsäädännölliset muutokset. Vuonna 2003 käyttöönotettu lääkevaihto ja halvempien rinnakkaislääkkeiden markkinoille tulo näyttäisivät alentaneen hieman itsehoitolääkkeiden euromääräistä tukkumyyntiä.

Vuoden 2005 itsehoitolääkkeiden tukkumyynnin noin 15 % kasvua edellisestä vuodesta selittänee 2006 helmikuun alussa voimaan tullut lääkelain muutos, jossa lääkkeistä apteekkeille annettavat alennukset kiellettiin. Ennen lain voimaantuloa

apteekit täydensivät varastojaan normaalia enemmän entisten alennussopimustensa puitteissa. Vuonna 2006 apteekkien varastojen purkaminen puolestaan vähensi euromääräistä tukkumyyntiä.

Itsehoitolääkkeiden tukkumyynnin laskuun vuonna 2006 on vaikuttanut myös nikotiinikorvaustuotteiden myynnin salliminen muuallakin kuin apteekeissa. Lisäksi vitamiineissa tapahtuneet luokittelumuutokset lääkevalmisteista elintarvikkeiksi ovat vaikuttaneet itsehoitolääkkeiden tukkumyynnilukuihin.

Nikotiinivalmisteet ja tulehduskipulääkkeet ovat kärjessä

Vuonna 2010 myydyimpiä itsehoitolääkkeitä ATC-luokittain tarkasteltuna olivat nikotiinivalmisteet (32,2 miljoonaa euroa), tulehduskipu- ja reumalääkkeet (22 miljoonaa euroa), muut analgeetit ja antipyreetit (16 miljoonaa euroa), laksatiivit (14 miljoonaa euroa) ja antitromboottiset lääkeaineet (9,9 miljoonaa euroa) (kuvio 1).

Yskänlääkkeet muodostivat kokonaisuudessaan yli 6 miljoonan euron tukkumyynnin. Myynti jakautui tasaisesti ekspektorantteihin ja yskänhillitsijöihin sekä näiden yhdistelmiin.

Yli 5 miljoonan euron tukkumyyntiin ylsivät myös maha- ja pohjukaissuolihaavan hoitoon tarkoitettut valmisteet, lihas- ja nivelsärkyjen paikallishoitoon käytettävät valmisteet, systeemiset antihistamiinit, silmätautien lääkkeet, B-vitamiiniyhdistelmävalmisteet, nenän tukkoisuutta lievittävät paikallisvalmisteet ja dekspantenolivoiteet.

Suurempia pakkauksia – suurempi kulutus?

Tulehduskipu- ja reumalääkkeiden tukkumyynti koostuu suurimmaksi osaksi ibuprofeenivalmisteista, joiden euromääräinen myynti on kasvanut noin 20 % vuosina 2001–2010. Toisaalta ibuprofeenin kulutus (laskennallinen) on samana aikana kasvanut 55 % (15,2 ja 23,6 DDD/1000 as/vrk). Tätä selittänee ainakin osittain markkinoille keväällä 2008 tulleet ibuprofeenivalmisteiden aikaisempaa suuremmat pakkaukset. Vuonna 2010 yli puolet ibuprofeenista myytiin 30 tabletin pakkauksina.

Analgeettien ja antipyreettien ryhmässä vuoden 2010 tukkumyynnistä 62 % muodostui parasetamolin ja 13 % asetyylisalisyylihapon myynnistä. Loppuosa myynnistä jakautui näiden lääkeaineiden yhdistelmävalmisteisiin. Parasetamolin kulutus on kasvanut vuosina 2001–2010 noin 85 % (2,7 ja 5,0 DDD/1000 as/vrk). Kasvusta huolimatta

parasetamolia kulutetaan huomattavasti vähemmän kuin ibuprofeenia.

Systeemisten antihistamiinien vuoden 2010 myynnistä (7,1 miljoonaa euroa) 40 % koostui setiritsiinivalmisteista. Myydyimpiä olivat vuonna 2008 markkinoille tulleet 30 tabletin pakkaukset.

Itsehoitoon on tullut uusia lääkkeitä

Lihäs- ja nivelsärkyjen paikallishoitoon käytettävien valmisteiden myynti vuonna 2010 oli 7,1 miljoonaa euroa, jossa oli kasvua 45 % vuodesta 2001. Ryhmän myydyimmät lääkkeet vuonna 2010 olivat diklofenaakkia sisältävä valmiste (tullut itsehoitoon 2001) sekä kolmea eri vaikuttavaa ainetta sisältävä vanha yhdistelmävalmiste. Paikallisesti käytettävät ketoprofeenivalmisteet siirrettiin niiden haittavaikutusten vuoksi pelkästään reseptivalmisteiksi vuonna 2011.

Vuonna 2010 itsehoitomarkkinoille tulleet protonipumpun estäjät muodostivat heti ensimmäisenä vuotena tukkumyynniltään (2,9 miljoonaa euroa) suurimman alaryhmän liikkahappoisuuden hoitoon tarkoitetuista valmisteista ja lisäsivät koko ryhmän myyntiä vuodessa noin 15 %. Nämä lääkkeet ovat selvästi laskeneet H₂-reseptorisaappaajien tukkumyyntiä, mutta antasidien tukkumyynti ja kulutus näyttää pysyneen samansuuruisena 2000-luvulla.

Jakelukanavamuutoksilla on ollut vaikutusta itsehoitolääkkeiden myyntiin

Nikotiinivalmisteiden kulutus on 2000-luvulla lähes kolminkertaistunut (3,1 ja 8,3 DDD/1000 as/vrk). Näiden valmisteiden myyntikanavan laajentaminen apteekkien ulkopuolelle vuonna 2006 laski selvästi valmisteiden tukkumyyntiä apteekkeihin. Nikotiinivalmisteiden myynti apteekkeihin vuonna 2010 oli 8,9 miljoonaa euroa, mikä on noin puolet vuoden 2005 myynnistä. Muihin vähittäismyyntipaikkoihin nikotiinivalmisteiden tukkumyynti 2010 oli 23,2 miljoonaa euroa. Muissa vähittäismyyntipaikoissa myydään suhteessa enemmän pieniä pakkauksia kuin apteekkeissa.

Vitamiinien ja hivenaineiden tukkumyynnin osuus kaikista itsehoitolääkkeistä oli vuonna 2010 noin 11 %. 2000-luvulla näiden valmisteiden tukkumyynti on laskenut noin 25 %, mikä selittyy osin valmisteiden luokittelumuutoksista ja myynnin lisääntymisellä muualla kuin apteekkeissa. Vitamiineista myydyimpiä ovat B-vitamiiniyhdistelmävalmisteet, joiden tukkumyynti 2010 oli 6,2 miljoonaa euroa. Ryhmässä yksi valmiste muodostaa lähes 70 % koko ryhmän tukkumyynnistä. Vuonna 2010 hivenaineista tukkumyynniltään merkittäviä ryhmiä olivat kalsium (4,9 miljoonaa euroa) ja rautavalmisteet (3,4 miljoonaa euroa).

Laksatiivien kulutus vuonna 2010 oli 17 % suurempi kuin vuonna 2001 (25,7 ja 30,1 DDD/1000 as/vrk). Ryhmän euromääräinen tukkumyynti on kasvanut voimakkaammin. Ryhmässä eniten on kasvanut osmoottisten laksatiivien tukkumyynti. Näiden valmisteiden kokonaisynti on kuitenkin suurempaa, koska markkinoilta löytyy nykyisin lisäksi useita vapaakaupan valmisteita, jotka ovat koostumukseltaan lähes identtisiä lääkkeeksi rekisteröidyn valmisteen kanssa.

Itsehoitolääkkeiden käyttö on yleistä, mutta vähän tunnettua

Vuonna 2010 tukkuliikkeistä apteekkeihin (nikotiinivalmisteissa huomioitu myös muut vähittäismyyntipaikat) myytiin reilut 38 miljoonaa itsehoitolääkepakkausta, mikä tarkoittaa noin seitsemän pakkausta suomalaista kohti. Euromääräinen tukkumyynti on 2000-luvulla kasvanut yli kolmanneksen, kun huomioidaan rahan arvon muutosten vaikutukset. Myynti- ja kulutuslukujen lisäksi tarvittaisiin tarkempaa tietoa käytöstä ja käyttöön vaikuttavista tekijöistä.

Kauppanimien määrä on viime vuosikymmenen aikana pysynyt jokseenkin samalla tasolla, vaikka itsehoitomarkkinoille on tullut useita rinnakkaisvalmisteita ja kokonaan uusia lääkkeitä. Eräiden lääkkeiksi luokiteltujen valmisteiden muuttuminen elintarvikkeiksi on tältä osin vähentänyt itsehoitolääkkeiden määrää. Järkevän itselääkinnän kannalta olisi hyvä selvittää, millainen itsehoitolääkevalikoima olisi tarkoituksenmukaisin tulevaisuudessa.

Terapiaryhmien sisällä on tapahtunut huomattavia muutoksia. Viime vuosina itsehoitoon siirretyt lääkeaineet ovat osittain korvanneet vanhojen itsehoitolääkkeiden myyntiä. Joissakin itsehoitolääkeryhmissä uudet valmisteet eivät kuitenkaan ole juurikaan vähentäneet vanhojen valmisteiden myyntiä, vaan uuden lääkkeen markkinoille tulo näyttää lisänneen kokonaiskulutusta ryhmässä. Terveyspolitiikan kannalta olisi tärkeää tietää, missä määrin itsehoitolääkkeet korvaavat reseptilääkkeitä, vai käytetäänkö niitä päällekkäin.

Tulevaisuuden itsehoitoon liittyvien linjausten pohjalle tarvitaan yksityiskohtaisempi selvitys itselääkinnän merkityksestä terveydenhuollossa. Erityisen tärkeää olisi arvioida, voidaanko itsehoitolääkkeiden avulla vähentää muun terveydenhuollon kuormitusta mukaan lukien tarpeettomia lääkärissä käyntejä. Samoin tarvittaisiin lisätietoa siitä, saavutetaanko itsehoitolääkkeiden avulla säästöjä terveydenhuollon kustannuksissa.

Antti Mäntylä

FaT, MBA
Kehittämispäällikkö, Fimea

Tuomas Oravilahti

Proviisori, FM, OTM
Lääketaloustieteilijä, Fimea

Vesa Kiviniemi

FL
Arviointipäällikkö, Fimea

Hannes Enlund

FaT
Tutkimuspäällikkö, Fimea

LISÄÄ AIHEESTA

[Apteekkien verkkopalvelut – lääkkeiden toimittaminen ja lääkeneuvonta uudella aikakaudella](#)

[Millainen lääke sopii itsehoitoon?](#)

KIRJALLISUUTTA

Fimean strategia vuosille 2011–2020.

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimean lääkemyyntirekisteri.

Lääkepolitiikka 2020. Kohti tehokasta, turvallista, tarkoituksenmukaista ja taloudellista lääkkeiden käyttöä Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2011:2.

[Rahanarvonkerroin 1860–2010. Tilastokeskus.](#)